

Commissie
van Toezicht
Merksplas

JAARVERSLAG 2021
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE MERKSPLAS

Inhoud

1.	De Commissie van Toezicht	1
1.1.	Samenstelling.....	1
1.2.	Werking.....	1
1.2.1.	Algemeen.....	1
1.2.2.	Best practices.....	3
1.2.3.	Onze problemen.....	3
1.3.	Behandeling van verzoeken van gedetineerden.....	4
1.3.1.	Hoe komen de verzoeken binnen?	4
1.3.2.	Enkele cijfers :.....	5
2.	De penitentiaire inrichting.....	6
2.1.	Algemeen	6
2.2.	Capaciteit.....	7
2.3.	Incidenten.....	9
3.	Toezicht.....	10
3.1.	Belangrijkste thema's die werden opgemerkt door de CvT's.....	10
3.2.	Transversaal thema van het jaar 2021 : infrastructuur	13
4.	Het beklagrecht	16
4.1.	Voorafgaande opmerking:.....	16
4.2.	De cijfers:	16
4.3.	Cijfers over beslissingen:.....	16
4.4.	Belangrijkste tendensen.....	17
4.5.	Positieve elementen.....	17
4.6.	Moeilijkheden	18
4.7.	Toelichtingen.....	18
5.	Belangrijkste uitdagingen van de CvT en belangrijkste werkdomeinen voor het jaar 2022.....	19
6.	Bijlagen:	21

1. De Commissie van Toezicht

1.1. Samenstelling

<u>NAAM</u>	<u>FUNCTIE</u>	<u>CVT</u>
Sofie Cauwenberghs	Rechter	Voorzitter
Martine Demeulemeester	Geneesheer	Ondervoorzitter
Eva Gilis	Sociaal werker	Lid CvT en bemiddelaar
Christophe Baert	Jurist – medewerker notaris	Lid CvT - verv. voorzitter KC
Kristien Schoenmaeckers	Sociaal verpleegkundige	Lid CvT
Steven Verhoeven	Tuchtcoördinator	Lid CvT
Victor Willekens	Gepensioneerd	Lid CvT en KC
Kevin De Roover	Leraar	Lid CvT en KC
Michel Palmans	Gepensioneerd	Lid CvT
Yassine Challouk	Advocaat	Lid CvT & voorzitter KC
Jos Engels	Gepensioneerd	Lid CvT (SPOC IT)
Ludo Van Tilborgh	Gepensioneerd adviseur bpost	Secretaris (BU SPOC IT)
Fiene Van den Abeele (*)	Jurist- studente	Lid CvT en vervanger KC
Steven Verswijvel (*)	Leraar	Lid CvT en vervanger KC
Ton van Wezel (*)	Gepensioneerd	Lid CvT
Jo Leenders (*)	Geneesheer	Lid CvT

(*) nieuwe leden in 2021

1.2. Werking

1.2.1. Algemeen

We konden in 2021 vier nieuwe leden verwelkomen: Fien Van den Abeele, Ton van Wezel, Steven Verswijvel en Jo Leenders.

Het dient gezegd dat bij momenten de tijdsinvestering die nodig is binnen de CvT hoog is en de administratie verbonden aan de wekelijkse bezoeken niet gering. We trachten

dit op te vangen binnen onze CvT door elkaar te ontlasten wanneer nodig. Het bezoek van de maandcommissaris met bijhorende administratie vraagt wekelijks enkele uren meer dan voorzien door de CTRG. De CvT tracht niet enkel structurele problemen te benoemen en te melden opdat deze verholpen kunnen worden, maar ook individuele problemen op te lossen. Immers, door individuele problemen aan te pakken, blijkt of deze problemen individueel dan wel structureel zijn.

De CvT kan – onverminderd de mogelijkheid om mondeling vragen te stellen aan elkeen – vragen stellen per e-mail aan alle directieleden tezamen waarop de directie deze vragen hetzij zelf beantwoordt, hetzij opvolgt dat de vragen beantwoord worden door de bevoegde dienst. Deze werkwijze verloopt goed.

Op regelmatige basis vinden gesprekken plaats tussen het inrichtingshoofd, Serge Rooman, en de voorzitter en/of ondervoorzitter van onze CvT.

De CvT ervaart een vlotte en constructieve communicatie en verstandhouding met de directie. Problemen die de CvT meldt, worden onderzocht en aangepakt zo nodig en mogelijk, minstens wordt uitgelegd wat de beperkingen en de moeilijkheden zijn om aan de verzuchtingen tegemoet te komen. De directie informeerde de CvT ook proactief naar aanleiding van twee pogingen tot zelfmoord, stakingen, coronamaatregelen,...

Ook de verstandhouding met de PBA's, PA's, griffie, rekendienst, kleedkamer en werkplaatsen is goed, wat de CvT de mogelijkheid verschaft om klachten sneller te duiden in hun context en gericht naar een oplossing te zoeken en terug te koppelen naar de gedetineerden en geïnterneerden.

De CvT vergadert maandelijks in een bijgebouw, het opleidingscentrum, van de gevangenis. Uitzonderlijk werd omwille van de coronamaatregelen digitaal vergaderd.

Omwille van de coronamaatregelen nodigde de CvT in 2021 geen sprekers uit op haar vergadering. Wel kon de CvT tweemaal rekenen op de CTRG die zich bij monde van diverse actoren aansloot bij de vergadering en door haar input telkens een meerwaarde vormde.

In de loop van 2020 trad Silke Dreesen aan als Coördinatrice van de Nederlandstalige Commissies van Toezicht. Bij haar kan de CvT steeds terecht voor alle mogelijke vragen die er rijzen bij het uitvoeren van de toezichtstaak. De antwoorden die zij telkens snel en uitgebreid gemotiveerd verstrekt vormen een grote meerwaarde voor de werking van de CvT. Bij afwezigheid van Silke kon de CvT telkenmale beroep doen op haar hulpvaardige collega Farah Peeters.

1.2.2. Best practices

Sinds het werkingsjaar 2021 vermelden we op de brievenbussen in de gevangenis wanneer de brievenbussen geleidigd werden zodat de gedetineerden/geïnterneerden kunnen inschatten wanneer het volgende bezoek is vermits het bezoek ongeveer wekelijks gebeurt.

In het werkingsjaar 2021 werden de vergaderingen van het overlegorgaan voor de gedetineerden terug opgestart zodra de coronamaatregelen het toelieten. Een afgevaardigde van de CvT is bij deze vergaderingen als toehoorder aanwezig.

Best practices in de zin van strakke richtlijnen, ontwikkelde onze CvT niet. De lijnen worden afdoende uiteengezet in de wetgeving, de reglementen en de deontologische code. Binnen deze krijtlijnen zijn het de mensen van onze CvT die elk op hun eigen manier een waardevolle invulling geven aan de taken van de CvT.

De *best practices* in onze CvT bestaan uit de werking van het team in zijn geheel waarbij we elke maand de werklust agenderen opdat het voor iedereen aangenaam en doenbaar blijft en we zo nodig herverdelen rekening houdende met de eigenheden van alle leden met elk hun specifieke talenten en interesses.

Als *best practices* vermelden we de infosessies die de leden van de klachtencommissie organiseerden voor de geïnteresseerde gedetineerden/geïnterneerden waarbij interactie nagestreefd werd over diverse stellingen om te verduidelijken voor welke klachten de klachtencommissie wel/niet bevoegd is.

Verder vermelden we als *best practices* de wijze van omgaan met gedetineerden/geïnterneerden die uitzonderlijk veel grieven en klachten uiten. In overleg met de betrokkene worden hoofd- en bijzaken dan van elkaar gescheiden door aan de betrokkene te vragen de essentie samen te vatten zodat zo mogelijk constructief gezocht kan worden naar een oplossing voor deze grieven zonder te verzanden in randdiscussies.

1.2.3. Onze problemen

Hét belangrijkste probleem dat de CvT ook dit jaar ondervond in haar werking is de grote hoeveelheid medische klachten met betrekking tot dokter Mariën, wat ook reeds als belangrijkste probleem vermeld werd in de verslagen van de voorbije jaren. De CvT vraagt zich af waarom vanuit de Dienst Gezondheidszorg Gevangenis (DGKZ) niet actief gezocht wordt naar één of meerdere gemotiveerde artsen. Het is

niet omdat vanuit het centrale niveau beslist zou zijn dat men geen statutaire artsen meer wil aanstellen maar enkel wil samenwerken met zelfstandigen, dat vanuit DGKZ niet actief gezocht zou dienen te worden naar artsen. DGKZ laat naar het oordeel van de CvT de strafinrichting met haar gedetineerden en geïnterneerden door het laten voortbestaan van een reeds jarenlang gekend probleem manifest in de kou staan. De CvT stipt hierbij aan dat deze problematiek reeds talrijke jaren ook keer op keer vastgesteld werd door de vroegere commissie van toezicht.

De CvT contacteerde het voorbije jaar zowel de CTRG als DGKZ met oog op een oplossing van voormeld probleem, maar tevergeefs tot hier toe. Wel bevestigde de CTRG dat de situatie reeds op meerdere vergaderingen besproken werd met de DGZG, maar dat de DGZG telkens praktische redenen aanhaalt, inzonderheid budgettaire waardoor nog geen oplossing bereikt werd.

In een middelgrote instelling als Merksplas met heel wat geïnterneerden, is een goed functionerende zorgverlening met een empathische arts die goed kan communiceren essentieel, zoals dat overigens in elke gevangenis essentieel is. Vanuit het centrale niveau dient naar het oordeel van de CvT werkelijk actief gezocht te worden naar dergelijke arts. Vanuit DGKZ wordt een afwachtende houding aangenomen, hopend dat de ideale arts zich zomaar zou aandienen en deze afwachtende houding zonder actieve en effectieve interventie om de gekende structurele problematiek op te lossen, is naar het oordeel van de CvT een foutieve nalatigheid. Met de meeste klem verzoekt de CvT DGKZ nogmaals om een constructieve effectieve aanpak om deze problematiek te verhelpen gelet op de menselijke tol die deze problematiek resorteert.

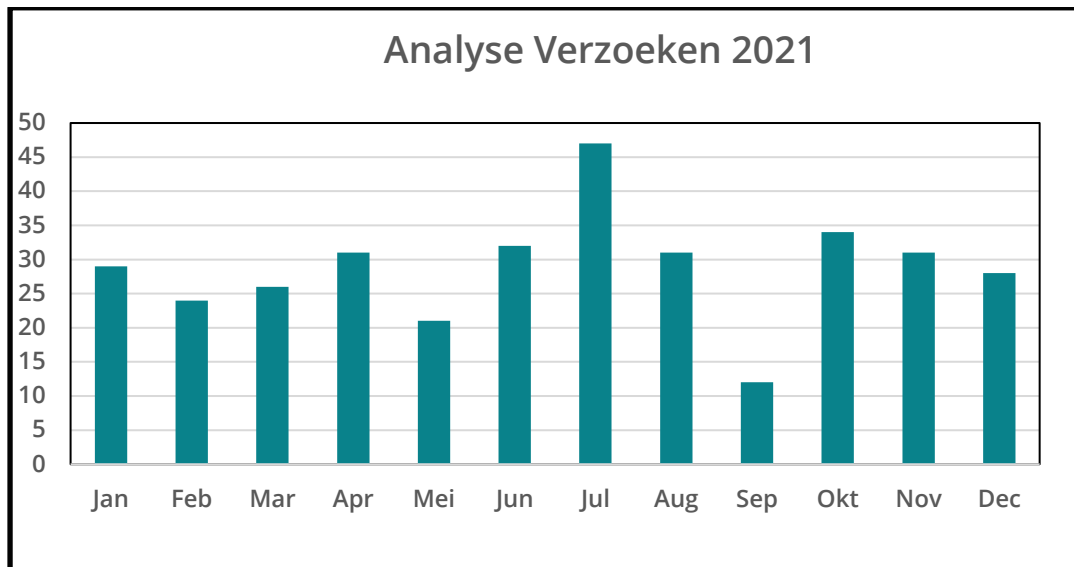
1.3. [Behandeling van verzoeken van gedetineerden](#)

1.3.1. Hoe komen de verzoeken binnen?

Meestal wordt de CvT gecontacteerd door de briefjes die door de gedetineerden/geïnterneerden in de brievenbussen van de CvT worden gedeponed die op elke afdeling staan. Soms wordt de maandcommissaris rechtstreeks aangesproken in de gang, soms door een derde (meermaals medewerkers van het CAW en familieleden van gedetineerden/geïnterneerden), soms wordt de CTRG gecontacteerd door een gedetineerde, waarop de CTRG de CvT bericht per e-mail.

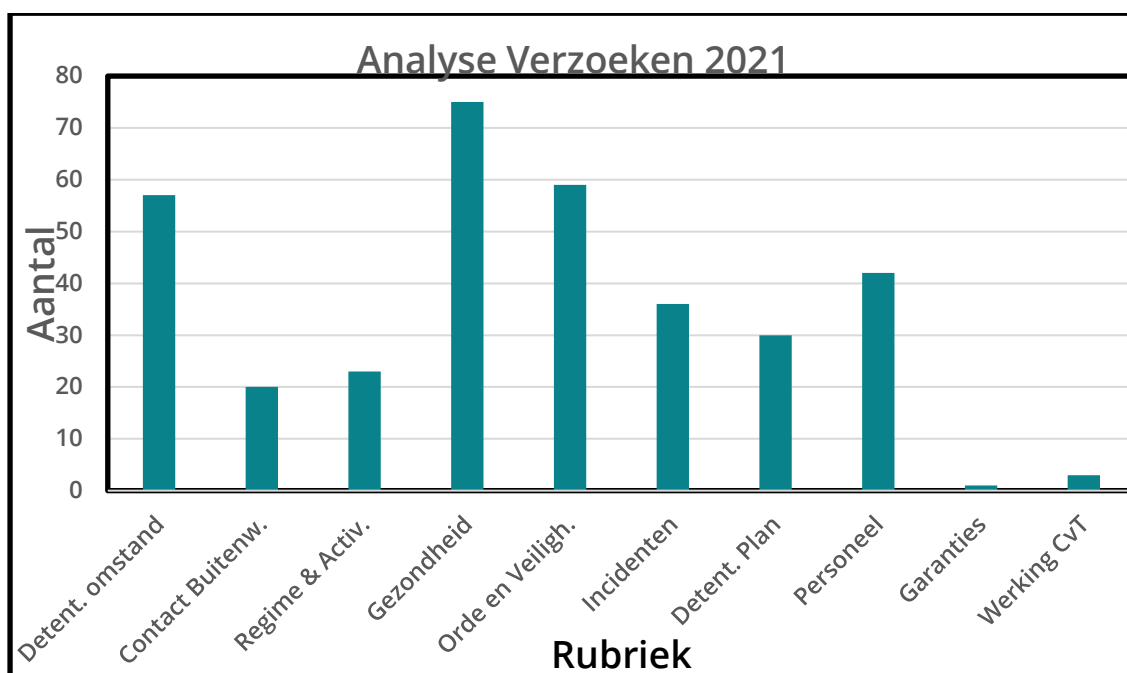
1.3.2. Enkele cijfers :

Het aantal verzoeken per maand:

Het totaal aantal verzoeken is ten opzichte van 2020 gedaald van 417 naar 346 (-17%). Het grootste aantal verzoeken ontvingen we, net als in 2020, in de maand juli.

De verdeling van het aantal verzoeken per rubriek:

Net als in 2020, telt de rubriek gezondheid meer dan 1/5de (22%) van het totaal aantal verzoeken.

In de bijlage op het einde van dit verslag wordt een gedetailleerd overzicht van het aantal verzoeken vermeld.

2. De penitentiaire inrichting

2.1. Algemeen

De strafinrichting van Merksplas huisvest voornamelijk veroordeelden en geïnterneerden. Het is een gesloten instelling maar binnen de beslotenheid van de instelling is in het paviljoen Haven wel één open afdeling.

Ondanks de geslotenheid eigen aan de strafinrichting tracht de directie waar mogelijk openheid te creëren om zo een wisselwerking tot stand te brengen met de lokale gemeenschap en zo de resocialisatie van gedetineerden te bevorderen. Zo vond er eind december 2021 een tentoonstelling plaats in de kapel van de strafinrichting en deze trok veel bezoekers aan. Een volgende tentoonstelling waarin gedetineerden betrokken worden is een tentoonstelling in het gemeenschapscentrum van Merksplas waar kunstwerken van gedetineerden getoond zullen worden. Meer nog maken gedetineerden deel uit van de lokale gemeenschap door hun effectieve aanwezigheid onder de bevolking, wat onder meer gerealiseerd wordt doordat twee gedetineerden vrijwilligerswerk doen bij een kleine boerderij in het dorp. De helft van hun vrijwilligersvergoeding komt tegoed aan het Herstelfonds voor slachtoffers van opzettelijke misdaden. De muur naast de gevangenis zorgt door de teksten/beelden ook voor reflectie en interactie. Al deze kleine en grotere initiatieven samen beogen door een realistische beeldvorming een positief verschil te maken voor de gedetineerden en de lokale bevolking.

Heel wat gedetineerden en geïnterneerden vinden in Merksplas een zinvolle dagbesteding door te werken, los van de andere activiteiten die voor hen worden georganiseerd.

Ook tijdens de periode van de coronamaatregelen kon er gewerkt worden, al was het voor diverse personen ander werk dan voorheen omwille van de indeling in coronabubbels. Daarnaast konden er ook minder gedetineerden en geïnterneerden tewerkgesteld worden en werden de werkzaamheden wel onderbroken tijdens de periode van de clusterbesmettingen. Ook kon er één uur per dag minder gewerkt

worden, omdat de werkers teruggaan naar hun cel voor het middagmaal. Dit omdat de eetzalen in de werkhuizen te klein zijn om coronaveilig te eten.

Na afloop van deze periode werden de werkzaamheden opnieuw gemaximaliseerd. Evenwel blijft de vraag naar werk het aanbod overtreffen, al dient genuanceerd te worden dat in Pasec het voorbije jaar meermaals meer werk aangeboden werd dan dat er kandidaat-werkers waren. Eén van de oorzaken van dat onevenwicht is te vinden in de coronamaatregelen waardoor ook in 2021 gewerkt diende te worden in compartimenten waardoor niet iedereen zich kandidaat kon stellen voor elke werkplaats. Deze compartimentering werd opgeheven in februari 2022 en breng de vraag en het aanbod mogelijk meer in balans.

2.2. Capaciteit

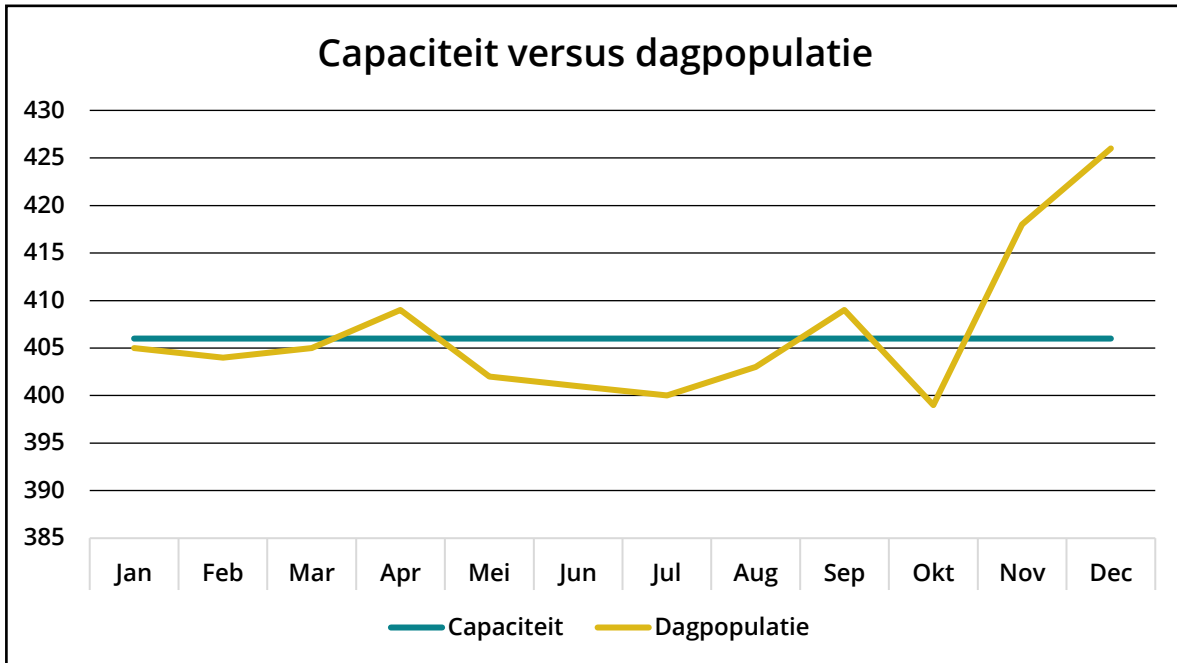
De standaard capaciteit van Merksplas is 406. Op de grafiek is te zien, dat vanaf november 2021 de bezetting hoger is. Dat is te verklaren door de humanitaire maatregelen om aan de overbevolking in andere gevangenissen te verhelpen waartoe:

- een deel van de cellen die voorheen enkel benut werden voor coronaquarantaine, voorheen voor ATV, nu permanent benut worden. Dat heeft wel als nadeel dat er minder mogelijkheden zijn voor coronaquarantaine.
- op paviljoen C tijdelijk enkele extra bedden geplaatst werden in enkele cellen van 4 (5de bed), in afwachting van enkele noodzakelijke reparaties in 2 andere cellen. Zodra deze in gebruik kunnen genomen worden, verhuizen de 5de bedden.

Door voormelde maatregelen werd de capaciteit tijdelijk verhoogd met 15 gedetineerden. Evenwel werd het kader hieraan niet aangepast waardoor het personeelstekort nog nijpender geworden is met als gevolg dat noodgedwongen overuren gepresteerd worden en vakantiedagen niet opgenomen kunnen worden. Het hoeft geen betoog dat een structureel personeelstekort niemand ten goede komt. Ook op dat vlak dient vanuit het centrale niveau actie ondernomen te worden.

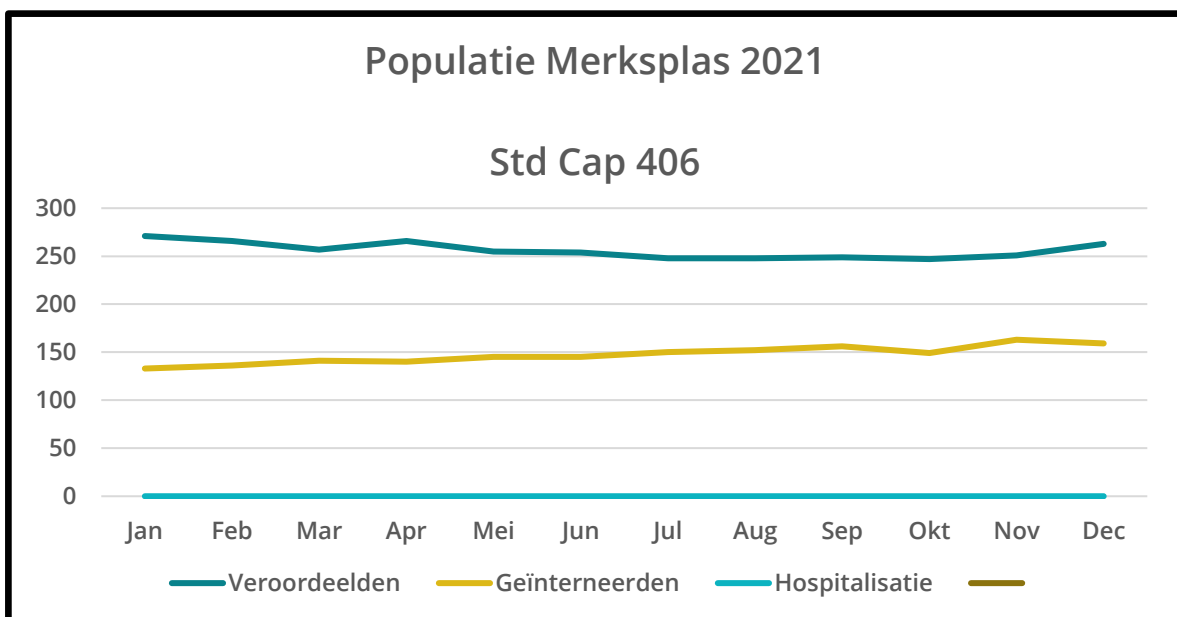
In Merksplas zijn er geen grondslapers.

De evolutie van de bezetting in een grafiek:

In Merksplas zijn er zowel gedetineerden als geïnterneerden, alsook een minderheid aan verdachten.

In de loop van het jaar, zien we een toenemend aandeel van geïnterneerden.

In de bijlage op het einde van dit verslag, een gedetailleerd overzicht van de evolutie van de populatie

2.3. Incidenten

Op 2 maanden tijd werd de psychiatrische afdeling van de gevangenis van Merksplas opgeschrikt door 2 gewelddadige incidenten: een gijzelneming en een agressieve acting out. Telkens ging het om psychiatrische patiënten die een spoor van psychische en fysieke schade aanrichtten in hun nabije leefwereld. Bij het eerste incident waren het de 3 kamergenoten van een patiënt die uren gegijzeld werden. Bij het tweede incident ging het over 4 werkonbekwame personeelsleden. Wat beide voorvallen verbindt, is de algemene ontreddering en woede over de menselijke schade die werd aangericht. Het betroffen telkens mensen met psychische moeilijkheden die nood hebben aan zorgzame veiligheid, benadrukte directeur Rooman terecht.

Kort na voormelde incidenten, in april 2021 kwam de Minister van Justitie op bezoek in de gevangenis van Merksplas. Hij zag de afzonderingskamers die uit de middeleeuwen lijken te komen, waar er zelfs geen sanitair is, maar een emmer. Hij vernam dat mede door de gebrekkige infrastructuur en door het tekort aan zorgpersoneel, er regelmatig geweldincidenten zijn, inzonderheid op Labrys, de afdeling op paviljoen C voor mensen in acute hoge psychische nood. Zorgpsychiater Lieke Kluiver benadrukte dat het zorgteam van 29 mensen te beperkt is en argumenteerde dat het zorgkader verhoogd dient te worden opdat gewerkt kan worden op therapeutische wijze.

De Minister van Justitie besloot te investeren in de zorg voor geïnterneerden en voorzag 20 extra zorgpersoneelsleden. Bij redactie van dit verslag in maart 2022 waren de aanwervingen volop bezig. Deze uitbreiding is broodnodig maar niet voldoende.

In de gevangenis van Merksplas zijn bijna de helft van de mensen geïnterneerden. Mensen die geïnterneerd worden moeten aangepaste zorg krijgen, maar in ons land worden ze bij plaatsgebrek vaak in gevangenissen opgesloten. De CvT sluit zich volmondig aan bij het standpunt van directeur Rooman dat het een schande is dat mensen met psychische problemen in de gevangenis niet op gelijke wijze behandeld worden als in een psychiatrisch centrum. De Minister van Justitie gaf aan dat vanaf 2026 geen geïnterneerden meer opgesloten zullen worden in de gevangenis. In afwachting van deze realisatie is het essentieel dat ook in de gevangenis effectieve zorg verleend kan worden, inzonderheid aan de geïnterneerden.

3. Toezicht

3.1. Belangrijkste thema's die werden opgemerkt door de CvT's

3.1.1. Medische klachten

De CvT ontving net zoals in 2019 en in 2020 veel klachten met betrekking tot dokter Mariën, vooral betreffende het schijnbaar niet ernstig nemen van medische klachten (deze steevast afhandelen door paracetamol voor te schrijven i.p.v. nader onderzoek te (doen) verrichten) en het te snel afhandelen van consultaties zonder de bewoner de kans te geven zijn verhaal te doen en zijn vragen te stellen.

De CvT neemt de klachten ernstig gelet op hun aantal én de cruciale rol die een arts in deze inrichting heeft gelet op het feit dat de gedetineerden en geïnterneerden in praktijk in de inrichting geen beroep kunnen doen op een eigen arts hoewel dat theoretisch mogelijk is. De artsen die tot heden gecontacteerd werden door gedetineerden verkozen immers om op deze verzoeken niet in te gaan. Een consult in een strafinrichting vergt immers een aanzienlijke tijdsinvestering.

Uit het bijwonen van de consultaties door de arts van onze CvT bleek dat medisch doorgaans, maar niet altijd correct gehandeld wordt, maar dat het menselijke aspect werkelijk te wensen over laat.

Naar aanvoelen van de CvT, op basis van de klachten van de gedetineerden en geïnterneerden en de vaststellingen van de arts van de CvT, is het probleem vooral dat de arts bijzonder weinig communiceert ten aanzien van de gedetineerden en geïnterneerden. Indien de arts zou uitleggen waarom een bepaald onderzoek of een bepaalde behandeling niet uitgevoerd wordt, zou dat nodeloze ergernissen vermijden. Indien de arts een elementaire vriendelijkheid aan de dag zou leggen door de gedetineerden en geïnterneerden aan te kijken, te begroeten en tenslotte een heldere uitleg zou geven zodat de betrokkenen met antwoorden in plaats van met vragen de consultatie zouden verlaten, zou de arts mogelijk terug aanzien kunnen worden als een echte vertrouwenspersoon, zoals het betaamt.

Wat de tandarts betreft, merkt de CvT op dat de wachtlijsten bij de tandarts helaas meermaals te lang waren, met name was in november 2021 de wachtlijst ongeveer

twee maanden, ook voor gedetineerden met erge tandpijn. Inmiddels startte een nieuwe tandarts en is er tweewekelijks overleg tussen de directie en de medische dienst om de wachtlijst van de tandarts op te volgen. Nu komt de tandarts weer wekelijks, telkens worden dan 25 personen behandeld. De wachttijd is momenteel 3 – 4 weken.

3.1.2. Regels, toepassing, gedrag, toekomst

De CvT ontving net zoals in 2019 en 2020 tal van klachten betreffende een gebrek aan eenduidige toepassing van regels door de penitentiair bewakingsagenten en een groot verschil in bejegening van de gedetineerden en geïnterneerden tussen enerzijds de vriendelijke penitentiair bewakingsagenten, die veruit in de meerderheid zijn - een positief gegeven dat de CvT hier graag benadrukt - en de onvriendelijke, die slechts beperkt in aantal zijn, maar die het leven van de gedetineerden en geïnterneerden nodeloos bemoeilijken door hen te kleineren. Zij doen dat op dergelijke subtiele wijze dat concrete gedragingen moeilijk te beschrijven en dus moeilijk tot niet te controleren zijn door de directie, maar de CvT ontving deze klachten nog steeds, weliswaar in afnemende mate, in meerdere paviljoenen en beoordeelt deze klachten als ernstig.

De teamdag die in april 2020 in Abis gepland was om de interpretatie van de regels op elkaar af te stemmen, werd niet herpland omwille van corona. Het overbruggen van de kloof tussen de 'strenge' groep en de communicatieve groep is nochtans belangrijk om nodeloze conflicten te vermijden. In het voorjaar van 2022 wordt het project 'geweldloze cultuur' opgestart om zicht te krijgen op de oorzaken van het ontstaan van conflicten en de oplossingen.

Vermits het algemeen gevoel van niet eenduidige toepassing van regels en het gebrek aan elementaire vriendelijkheid, een klacht is die ook in 2021 meermaals bleef terugkomen, maar wel in afnemende mate, herhaalt de CvT hierna wat zij hierover schreef in 2019.

Eén van de talrijke vriendelijke penitentiair bewakingsagenten op Abis lichtte aan de CvT toe dat er inderdaad een verschil is tussen enerzijds penitentiair bewakingsagenten die uitleggen waarom het ene of andere niet kan en anderzijds penitentiair bewakingsagenten die zonder meer 'nee' zeggen zonder toe te lichten waarom het ene of andere op dat moment niet kan. Deze laatste categorie van penitentiair bewakingsagenten zorgt bij de gedetineerden en geïnterneerden voor een gevoel van willekeur en machteloosheid.

Sommigen penitentiair bewakingsagenten missen blijkbaar een elementaire vriendelijkheid ten aanzien van de gedetineerden en geïnterneerden. In tijden van besparingen benadrukt de CvT graag dat vriendelijkheid niets kost en voor een wereld van verschil zou zorgen voor de gedetineerden en geïnterneerden wiens straf enkel de vrijheidsberoving is, niet een vrijheidsberoving vermeerderd met (een gevoel van) willekeur en onvriendelijke bejegening. Wanneer penitentiair bewakingsagenten de moeite zouden nemen om weigeringen kort te motiveren, zou dat een vriendelijk gebaar zijn dat (het gevoel van) willekeur zou vermijden, minstens verminderen. De CvT benadrukt wel dat het aantal klachten over onvriendelijke bejegening verminderde.

Indien werkelijk alle penitentiair bewakingsagenten even betrokken zouden zijn en doordrongen zouden zijn van de missie van het gevangeniswezen als directeur Rooman en de andere directieleden, als de zorgcoördinator en zijn team en als de overgrote meerderheid van de penitentiair bewakingsagenten, die de strafuitvoering op een veilige en humane manier op maat van de gedetineerde met het oog op terugkeer in de samenleving, in het hart dragen, zouden alle gedetineerden en geïnterneerden en dus ook alle personeelsleden daar wel bij varen. Het zou een win-winsituatie zijn en de CvT hoopt dan ook dat die beperkte groep penitentiair bewakingsagenten die voormelde missie niet in het hart lijken te dragen, daarmee wél een aanvang nemen.

Een belangrijke stap voorwaarts is de nieuwe indeling in warme en koude functies die evenwel nog niet gerealiseerd is op het terrein. Deze indeling is voorlopig enkel effectief in een proefproject in Haren en zal vervolgens ingevoerd worden in Dendermonde. Wanneer deze indeling effectief algemeen gerealiseerd zal worden, is thans nog niet gekend. Wie een warme functie bekleedt zal zorgen voor zorg en begeleiding van de gedetineerden en geïnterneerden op de afdelingen, andere opleidingen genieten en beter betaald worden. Wie een koude functie bekleedt zal zorgen voor de veiligheid en instaan voor de toegangsdeuren, en zal ook op de afdelingen deuren openen. Het bestaande personeel zal moeten kiezen. Opdat gemotiveerde keuzes gemaakt kunnen worden, lijkt het de CvT aangewezen dat vanuit het centraal niveau een aanvang genomen wordt met het verstrekken van opleidingen en het evalueren van de kwaliteiten van alle penitentiair bewakingsagenten met het oog op een latere vlotte indeling.

3.1.3. PSD

De CvT ontving net zoals in 2019 en 2020 tal van klachten met betrekking tot de werking van de PSD waarbij vooral volgende klachten geuit werden:

- de PSD stelt de verslagen op zonder deze vervolgens te bespreken met de bewoners. Indien de bewoner meent dat een verslag een vergissing bevat, een onduidelijkheid of een leemte, is er – gelet op de wachttijden om tot bij de PSD te geraken – geen mogelijkheid meer tot terugkoppeling met de PSD alvorens de zitting bij de SURB of de KBM plaatsvindt, wat voor begrijpelijke frustraties zorgt bij de bewoners.
- de PSD geeft niet aan wanneer een gesprek zal plaatsvinden zodat de bewoners langdurig wachten zonder de zekerheid tot gesprek terwijl de zitting van de SURB of de KBM nadert, wat eveneens enorme begrijpelijke frustraties veroorzaakt bij de bewoners.

De CvT verzocht de PSD reeds in 2019 en in 2020 om bespreking van de verslagen met de bewoners én om de bewoners kort voor een zitting van de SURB of de KBM te spreken om te verifiëren dat het dossier van de betrokkene goed voorbereid is maar op deze vragen werd niet ingegaan. De CvT herhaalt hier deze vragen met klem. De bewoners zijn immers in grote mate van de PSD afhankelijk voor de voorbereiding van hun re-integratie in de maatschappij en voor samenstelling van het dossier voor de SURB en de KBM.

Bovendien herhaalt de CvT haar verzoek aan de PSD om de bewoners onverwijld een afspraak te geven na ontvangst van het verzoek tot gesprek met de PSD zodat de bewoners de geruststelling en zekerheid krijgen over het verwachte gesprek. Nu worden vragen van de bewoners vaak beantwoord met een vaag antwoord van de PSD waardoor de bewoner geen echt antwoord ontvangt op zijn vraag. Een gesprek in plaats van over- en weerschrijven, zou veel nuttiger zijn.

Combinatie van voormelde wijzigingen zou zoveel onrust in hoofde van de bewoners wegnemen en zou de voorbereiding van de zittingen van de SURB en de KBM zoveel verbeteren.

Het is de CvT niet ontgaan dat tal van klachten met betrekking tot de PSD eerder klachten betreffen die volgen uit een gebrek aan inzicht in de eigen problematiek door de betrokkene en ook uit de externe wachtlijsten.

3.2. Transversaal thema van het jaar 2021 : infrastructuur

3.2.1. Infrastructuur

De infrastructuur van de gevangenis van Merksplas is zonder meer erbarmelijk op alle niveaus en herstellingen/aanpassingen worden meestal afgewezen op grond van de geplande grootschalige 10-jarige renovatie:

de beveiliging: haperingen in elektrische beveiliging en camerabewaking buitenmuur, maar dit probleem werd na herhaaldelijk aandringen van de directie opgelost in 2021;

de cellen: niet in alle cellen zijn toiletten;

de douches: herhaaldelijk herstellingswerken nodig, telkens opnieuw;

de wandeling: geen individuele wandeling mogelijk, geen schuilplaats tegen de regen, geen groen.

3.2.2. Fitness –ruimtetekort - fitness

Ook op het niveau van de gebouwen is de toestand ondermaats. In 2019 was in het hospitaal (paviljoen V) een plafond ingestort. Hierdoor werd de fitnessruimte onbruikbaar. De fitnessstoestellen werden tijdelijk gestockeerd in de kelder. De gedetineerden en geïnterneerden van 4 paviljoenen, in totaal ongeveer 200 personen, kunnen daardoor voorlopig beperkt fitnessen. Vermits de nieuwe fitnessruimte pas over ongeveer 5 jaar klaar zal zijn, diende de directie eind 2019 een aanvraag in om over containers te kunnen beschikken zodat de fitness voorlopig in deze containers georganiseerd zal kunnen worden. Een dergelijke container werd ondanks herhaald verzoek niet toegekend vanuit Brussel, een bijzonder jammerlijke beslissing gelet op het belang van beweging en sport voor het welzijn van de gedetineerden en geïnterneerden. Wél werd in 2020 een multifunctioneel fitnessapparaat bekomen dat gebruikt kan worden tijdens de wandeling.

Inmiddels werd een nieuw containerdossier ingediend in Brussel, met name zullen in paviljoen C twee lokalen wegvallen door projectwerking en zouden de lokalen van de Vlaamse Gemeenschap dan overgebracht dienen te worden naar containers in afwachting van de realisatie van het activiteitencomplex in het kader van het 10-jarenplan.

Na een klacht wegens schimmel achter het traliewerk van de ramen, ontving de CvT in 2020 het bericht dat deze problematiek reeds eerder onderzocht werd door de preventieadviseur. Deze schimmelvlekjes bleken structureel en het ontstaan van deze vlekjes kan niet vermeden worden omdat er slechts enkel glas is waardoor er vooral bij grote verschillen in temperatuur tussen buiten en binnen, condens op de ramen komt welke deze vlekjes veroorzaakt. De gedetineerden en geïnterneerden hebben poetsmateriaal ter beschikking om de raamroosters te poetsen.

3.2.3. 10-jarenplan

Thans ligt een 10-jarenplan voor dat gerealiseerd zal worden vanaf eind 2024/begin 2025 en dus toch niet vanaf april 2021 zoals nog de planning was bij redactie van het jaarverslag van 2019, evenmin eind 2022-begin 2023 zoals de planning was bij redactie van het jaarverslag van 2020. De werken worden gefaseerd uitgevoerd omdat de huidige gevangenis capaciteit benut dient te blijven. Na de verbouwingwerken zal de capaciteit dezelfde blijven. De Haven, een vrij recent gebouw, wordt niet gerenoveerd. Gebouwen K en Z zullen afgebroken en heropgebouwd worden. De overige gebouwen worden gerenoveerd, rekening houdend met het spanningsveld onroerend erfgoed en veiligheid. Doel is om na de renovatie een tokenbadgesysteem in te voeren dat zoveel mogelijk vrij verkeer binnen de inrichting toe laat.

Gebouwen K en Z zullen 36 personen per gebouw huisvesten, 18 per sectie. Per sectie zal er één leefruimte zijn, sportaccommodatie, een keuken, een wasserij. Zowel de mono- als de duocellen zijn iets ruimer dan de wettelijke minima. Een monocel zal ongeveer 3,4 m breed zijn en 3,9 m lang en is uitgerust met een douche, wc, wasbak, tafel, kast en bed. De cellen zullen zo ingericht zijn dat er mogelijkheid is om op cel een microgolf en koffiemachine te plaatsen, de afwas te doen, ...

De verbouwing beoogt onder meer:

- meer tegemoet te komen aan de missie van het gevangeniswezen om de gedetineerden en geïnterneerden voor te bereiden op een terugkeer in de maatschappij door meer te normaliseren en te responsabiliseren;
- een verhoging van het dagdagelijks leefcomfort van de gedetineerden en geïnterneerden;
- de creatie van enkele meer homogene groepen om zo beter in te spelen op hun noden;
- de centralisatie van alle medische diensten.

Het doel is dat elke fase na twee jaar gerealiseerd wordt. Twee homogene groepen, de 50-plussers en de seksueel delinquenten, zullen dan in de eerste vernieuwde paviljoenen ondergebracht worden. Inmiddels worden in Merksplas de ouderen reeds apart gehuisvest opdat meer aan hun noden tegemoet gekomen kan worden.

Ook de wandelingen zullen kwalitatiever worden door de diverse mogelijkheden die er zullen zijn:

- een ruimte met sportaccommodatie en fitnessstoestellen;
- een groene ruimte ingericht naar parkconcept;
- luifels die beschutting bieden tegen de regen;

- moestuinbakken op hoogte.

De CVT hoopt dat bij de verbouwingen de nodige aandacht besteed wordt aan camerabewaking en aan de mogelijkheid om deze beelden lang genoeg te bewaren om ze zo nodig te kunnen herbekijken.

4. Het beklagrecht

4.1. Voorafgaande opmerking:

In het werkingsjaar 2021 werden 101 klachtendossiers ingediend en behandeld, waarvan slechts voor 90 dossiers een uitspraak werd gedaan in 2021. De overige dossiers werden vastgesteld voor uitspraak in 2022. De percentages zoals hieronder weergegeven hebben betrekking op de in het jaar 2021 ingediende, behandelde en uitgesproken dossiers, met andere woorden 90 dossiers is 100%.

4.2. De cijfers:

Aantal ingediende klachten	101
Aantal genomen beslissingen	90
Aantal klachtafstanden	3
Aantal kennelijk onontvankelijke klachten	29 (29%)
Aantal klachten doorverwezen voor bemiddeling	2
Aantal gelukke bemiddelingen	1
Aantal mislukte bemiddelingen	1
Aantal hoorzittingen	12

4.3. Cijfers over beslissingen:

Aantal onontvankelijke dossiers	29 (29%)
Aantal gegronde dossiers:	46 (46%)
Aantal beroepen (voor zo ver bekend)	5
Aantal schorsingen	0
Aantal ongegronde dossiers	15 (15%)
Aantal beslissingen alleen zetelende rechter	35 (35%)

4.4. Belangrijkste tendensen

4.4.1. Gedetineerden- geïnterneerden

Er is een duidelijk onderscheid in beoordeling in de tuchtbeslissingen die genomen worden door directie ten aanzien van gedetineerden en geïnterneerden. Initieel werd de geïnterneerde op gelijke voet behandeld als een gedetineerde in de besluitvorming inzake tucht.

Na verschillende beslissingen van KC Merksplas kwam echter vast te staan dat er wel een onderscheid moet worden gemaakt in de besluitvorming naargelang het gaat om een gedetineerde dan wel een geïnterneerde. De KC vernietigde immers verscheidene tuchtbeslissingen ten aanzien van geïnterneerden omdat de directie niet was overgegaan tot het inschatten van de toerekenbaarheid van de inbreuk/tenlastelegging aan de geïnterneerde. De directie voert dat nazicht meer en meer uit.

4.4.2. Toerekenbaarheid van geïnterneerden

Een tweede tendens is dat thans het standpunt van de KC Merksplas erin bestaat dat de toets van de toerekenbaarheid van de inbreuk door een geïnterneerde door de directie beoordeeld moet worden op basis van de gemoedstoestand van de geïnterneerde op het moment van de inbreuk en niet op het moment van de tuchthoorzitting. De directie is niet deze mening toegedaan en blijft de gemoedstoestand (toerekenbaarheid) beoordelen op het moment van de tuchthoorzitting. In dat kader heeft de directie in een aantal dossiers hoger beroep ingesteld tegen het standpunt van de KC Merksplas.

4.5. Positieve elementen

1. Klagers zijn beter geïnformeerd over hun rechten en kennen min of meer de procedure om tot bij de KC Merksplas te komen. In 51 % van de dossiers had de klager ook gelijk in het jaar 2021.
2. De directie heeft in de meerderheid van de gevallen de uitspraak ten gronde aanvaard, schikt zich naar die beslissingen en past de eigen werkwijze aan.

4.6. Moeilijkheden

Er is een gebrek aan een register voor de rapportbriefjes van de geïnterneerden/gedetineerden, waardoor het vaak niet mogelijk is objectief na te gaan of een klager een vraag/verzoek stelde ten aanzien van de directie en in welke mate de directie al dan niet een beslissing genomen heeft, waartegen al dan niet ontvankelijk beroep kan worden ingesteld bij de KC. In dat kader formuleerde de KC aan de directie de aanbeveling een dergelijk register aan te leggen. Idealiter zou voor elke beslissing waartegen bij de KC een klacht kan worden geformuleerd een register moeten worden aangelegd.

4.7. Toelichtingen

Aard van de klachten: de tendens kan worden vastgesteld dat er voornamelijk klachten worden ingediend rond volgende thema's: fouille op het lichaam, tucht, ontslag werk, video(bellen), bestellingen producten (buitenkantine)

Type genomen besluiten: volledige vernietiging van de bestreden beslissing met of zonder compensatie, de beslissing van de KC in de plaats van die van de directie, gedeeltelijke vernietiging met of zonder compensatie, vernietiging van de bestreden beslissing met een termijn aan de directie om een nieuwe beslissing te nemen.

Toegekende vergoedingen: diverse vergoedingen: extra wandeling, extra telefoonmoment, extra videobelmoment, uitwissing van het tuchtregister van de vernietigde tuchtbeslissing, extra bord voeding, extra fitnessmoment, toekenning één zaalmoment met de zorg.

Bemiddeling: bemiddeling is eerder de uitzondering dan de regel. Wanneer de directie zelf aangeeft geen optie te zien in bemiddeling, is het vaak zinloos bemiddeling voor te stellen.

Stopzetting van klachten : initieel werd door de jurist van de KC geopperd om bij kennelijk onontvankelijke klachten deze te laten eindigen via een klachtafstand, omdat dat de procedure enigszins versoepelt voor de juristen van de KC. Echter, heeft de CvT van Merksplas collegiaal beslist om dat niet via de maandcommissaris af te handelen. Elke ingediende klacht van een klager kent daarom ook zijn normaal beloop en de klager zal altijd een beslissing op zijn klacht ontvangen.

Links met de CvT: De werking van de KC wordt op de maandelijkse vergadering globaal besproken, zonder op het specifieke dossier in te gaan. Dat is een maandelijks onderwerp. Eventuele weerkerende problemen die tot de bevoegdheid van de CvT behoren worden daar tevens besproken.

Naleving van de termijnen: hier een onderscheid tussen 2 soorten termijnen: 1) de termijn die de klagers hebben om een klacht in te dienen bij de KC Merksplas betreft een vervaltermijn waarbij de KC deze naar redelijkheid en billijkheid beoordeelt, rekening houdende met het gegeven dat er tussen het deponeren van de klacht en het ontvangen van de klacht door de KC een tijdsverloop zit dat niet toegerekend kan worden aan de klager 2) de termijnen die de KC moet naleven om tot een beslissing te komen betreffen ordeterminen. Deze termijnen worden eveneens min of meer nageleefd. De naleving van deze termijnen is afhankelijk van zoveel factoren (beschikbaarheid leden KC en van de plaatsvervangers, werkdruk juriste KC, reactiesnelheid directie, etc).

5. Belangrijkste uitdagingen van de CvT en belangrijkste werkdomeinen voor het jaar 2022

De 3 belangrijkste vaststellingen/belangrijkste lokale problematieken die een impact hebben op het welzijn en het respect voor de menselijke waardigheid van personen in detentie

1. medische problematiek;

2. onvriendelijkheid en gebrek aan elementair respect van sommige bewakingsassistenten ten aanzien van de gedetineerden/geïnterneerden, met andere woorden koud gedrag van mensen in een warme functie;

3. werking PSD, inzonderheid de communicatie met de gedetineerden/geïnterneerden.

Op basis van deze 3 vaststellingen formuleert de CvT de volgende aanbevelingen:

1. de aanbeveling aan de Dienst Gezondheidszorg Gevangeniswezen om actief en effectief op zoek te gaan naar een nieuwe arts voor de strafinrichting Merksplas;

2. een aanbeveling aan het DG EPI tot opleiding voor bewakingsassistenten met oog op optimalisatie van het functioneren en met oog op latere indeling in warme en koude functies;

3. een aanbeveling tot grondige herevaluatie van de communicatie tussen gedetineerden/geïnterneerden en PSD.

6. Bijlagen:

Analyse van de verzoeken

Analyse Verzoeken 2021														
Rubriek	Jan	Feb	Mar	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Totaal	Percentage Rubriek
Detent. omstand	0	1	2	7	1	11	3	9	2	7	8	6	57	16%
Contact Buitenw.	3	2	0	0	1	1	5	1	2	1	4	0	20	6%
Regime & Activ.	1	1	6	0	0	1	11	0	0	0	2	1	23	7%
Gezondheid	11	3	3	11	6	9	3	6	4	1	9	9	75	22%
Orde en Veiligh.	1	10	2	0	3	2	8	8	2	16	1	6	59	17%
Incidenten	13	0	3	11	0	0	1	0	1	0	4	3	36	10%
Detent. Plan	0	7	7	2	6	0	3	0	0	3	1	1	30	9%
Personeel	0	0	2	0	4	8	12	7	1	6	1	1	42	12%
Garanties	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0%
Werking CvT	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	3	1%
Totaal	29	24	26	31	21	32	47	31	12	34	31	28	346	100%
Percentage Jaar	8%	7%	8%	9%	6%	9%	14%	9%	3%	10%	9%	8%	100%	

Evolutie van de bevolking:

Populatie Instelling Merksplas 2021													
	Jan	Feb	Mar	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	
Capaciteit	406	406	406	406	406	406	406	406	406	406	406	406	406
Dagpopulatie	405	404	405	409	402	401	400	403	409	399	418	426	426
Elektr Toezicht	31	39	42	38	40	40	42	40	40	40	41	39	39
Beperkte detentie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Penitentiair verlof	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
Strafonderbreking	7	5	5	4	4	4	13	13	0	0	1	1	1
Transitiehuisen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verdachten	1	2	2	3	2	2	2	2	3	3	3	4	4
Veroordeelden	271	266	257	266	255	254	248	248	249	247	251	263	263
Geïnterneerden	133	136	141	140	145	145	150	152	156	149	163	159	159
Hospitalisatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0